

Svenska Kennelklubbens Avelskommitté informerar:

PM RASSPECIFIKA AVELSSTRATEGIER – RAS

Info som lämpligen vidarebefordras till respektive rasklubb.

På Svenska Kennelklubbens Kennelfullmäktige 2001 fattades beslut om att det för varje hundras ska finnas en specifik avelsstrategi. Uppdraget att utforma dessa lades på specialklubbarna som i sin tur i huvudsak delegerar ut arbetet på rasklubbarna, även om samordningsansvaret kvarstår hos specialklubben. År 2004 bör de flesta klubbar kunna ha lagt grunden för en strategi för respektive ras.

Vad är en rasspecifik strategi – och behövs den?

Hundar och hundavel är numera utsatta för granskning från många håll. År 1987 presenterade Europarådet en konvention om hållandet av sällskapsdjur och inte minst om avel av densamma. Här påpekades vikten av en sund och genetiskt hållbar avel, dvs en avel som inte leder till defekta eller sjuka djur och som bygger på långsiktighet. Frågor om avel av sällskapsdjur diskuteras kontinuerligt inom rådet. Från samhällets håll har man även på andra sätt påtalat vikten av sund hundavel. Djurskyddslagen och djurskyddsförordningen är skrivna på ett sådant sätt att andemeningen inte kan missförstås.

Allra viktigast är kanske inte påtryckningar utifrån utan det faktum att de flesta av landets uppfödare själva har intentionen att föda upp friska och sunda hundar med goda mentala egenskaper, en strävan som kommer till uttryck i SKK:s Avelspolicy. Men hur ska det göras, hur vet vi vilka avelsdjur som ska väljas och vilka egenskaper som ska prioriteras?

I arbetet med hundarnas hälsa finns det sedan drygt 20 år tillbaka ett, av SKK formulerat, genetiskt hälsoprogram. Efter ansökan kan klubbarna ansluta de raser de önskar ska omfattas av programmet. Idag är cirka 120 raser anslutna till höftledsprogrammet, ca 60 till ögonprogrammet osv. Hälsoprogrammet bygger på att det finns en undersöknings- och diagnostiseringsmetod som är vedertagen, som till exempel vid röntgen och ögonlysning. I de fall en ras har andra mer framträdande defekter som inte kan passas in i de generella programmen bör man hellre inrikta sig på det som är viktigt i just den rasen. Följden kan annars bli att för stor vikt läggs vid mätbara defekter trots att dessa kanske inte är vad uppfödarna verkligen borde fokusera på. Populationsgenetiska aspekter är en annan viktig del av avelsarbetet och principer för detta har precis börjat utvecklas inom hälsoprogrammets ram. Efter att ha behandlat alla raser mer eller mindre lika med hänsyn till hälsa är nu tiden mogen för individuellt utformade avelsstrategier för respektive ras. Detta är en nödvändighet för att utvecklingen ska fortgå i den riktning vi önskar. En rasspecifik avelstrategi (RAS) är alltså en handlingsplan för aveln inom en specifik ras. SKK:s Avelspolicy anger målen, strategin beskriver vägen dit.

Vad behöver vi veta och var hittar vi informationen?

Arbetet med RAS kan delas in i tre delar:

1. Rasens historiska bakgrund och utveckling.
2. Beskrivning av nuläget.
3. Slutsatser, målinriktningar och prioriteringar för framtiden.

De aspekter vi bör ta hänsyn till är följande:

Hälsa

Funktion

Mentalitet

Genetisk variation

Exteriör

En avelsstrategi bör vidare innehålla:

Mätbara mål och därtill ha en fastställd

Tidsplan

För att veta vad vi har att arbeta med fordras i första hand en beskrivning av nuläget. Vilka är de främsta hälso-problemen, vilka funktionsbrister är uppenbara, vad kan i övrigt önskas ifråga om mentalitet och prestation? Vidare: vilka möjligheter finns till selektion om vi ser till populationen totalt? Den genetiska variationen har stor betydelse för hur fort och drastiskt t ex ett hälsoproblem kan bearbetas. Att utesluta alltför många individer ur aveln genom att ställa upp för hårda krav bäddar för än värre problem på längre sikt.

Det kan också vara av vikt och till hjälp i arbetet att kartlägga rasens historia och se om vi där kan finna förklaring till dagens situation. Hur ser utvecklingen ut? Hur många individer utgör rasens "founders" ("grundhundar") och vad vet vi om vägen fram till idag? Vad kan utläsas av tidiga beskrivningar av mentalitet, funktion och exteriör och hur har dessa förändrats genom tidens gång? Vad har gått förlorat, vilken utveckling har å andra sidan faktiskt varit önskvärd? Kan man se när rasen kom till Sverige och utröna hur etableringsprocessen sett ut, t ex hur många avelsdjur som används genom åren och deras inbördes släktskap?

Nulägesbeskrivning

Idag finns goda möjligheter att mäta hundars exteriör och funktion genom utställningar och bruksprov. Resultaten är offentliga och tillgängliga i SKK:s rasdatabas. Här finns Hundregistret med härstammingsuppgifter om varje registrerad hund, här finns Tävlingsregistret med samtliga prov- och utställningsresultat samt Veterinärregistret med samtliga centralt registrerade undersökningsresultat (med utgångspunkt i Hälsoprogrammet). Ersättnings-statistik från försäkringsbolagen kan utgöra en informationskälla avseende hälsoproblem men är begränsad till uppgifter om dödsorsaker och mer kostsam veterinärvård.

Många klubbar väljer att formulera enkäter till uppfödare och valpköpare där man försöker ringa in hela spektrumet av hälsa, funktion och mentalitet. Av värde kan också vara att förse exteriör- och provdomare med enkäter. Det är viktigt att frågeformulären utformas och distribueras på ett sätt som ger den önskade informationen. Flera rasklubbar har idag utvecklat goda exempel på hälsoenkäter.

Den populationsgenetiska situationen inom varje ras är oerhört viktig i en beskrivning av det nuvarande tillståndet. Det finns idag dataprogram som ger upplysningar om den effektiva populationen (d v s det antal djur som faktiskt används i avel) och inavelsgraden inom rasen, kunskap nog så väsentlig i skapandet av en långsiktig avelsplan. Vissa uppgifter ur SKK:s rasdata kommer att finnas tillgängliga på organisationens webbplats vid slutet av år 2002.

Ett lämpligt sätt att sammanställa den samlade kunskapen är i ett raskompendium som t ex läggs ut på rasklubbens egna hemsida.

Utformandet av avelsstrategin ska grundas på fakta. Det duger inte med att bara "tro" eller "tycka".

Slutsatser och formulering av målsättning

Målen som formuleras ska vara realistiska och mätbara. Den övergripande målsättningen för all hundavel finns att läsa i SKK:s målparagraf och i Avelspolicyn. Detta är säkerligen den gemensamma intentionen för alla uppfödare, nämligen att de hundar vi föder upp ska vara friska och funktionella ur alla aspekter. Sedan måste det verkliga arbetet vara konkret och kanske mer pragmatiskt för att vi ska lyckas föra aveln åt rätt håll.

Låt oss ta ett exempel:

Inom en ras höftledsröntgas 50% av populationen. Av dessa har 20% defekta höfter. Att helt och hållet få bort HD hos rasen är i dagsläget inte realistiskt. Klubben ifråga bestämmer därför att ett mål för avelsstrategin ska vara att inom en 5-årsperiod ha ökat andelen röntgade hundar till 80% och ha minskat andelen dysplasta individer till 10%. För att få en tydlig bild av rasens

eventuella övriga och kanske mer väsentliga hälsoproblem beslutar man sig för att med hjälp av enkäter genomföra en inventering av populationen. Vidare har man genom användning av särskilda dataprogram kunnat konstatera att den effektiva populationen är mycket lågt trots relativt höga registreringsciffror. Den genomsnittliga inavelsgraden hos rasen är hög. Inom avelsstrategin sätter man därför upp som mål att under de närmaste fem åren kraftigt öka den effektiva populationen och halvera inavelsgraden. Klubben sätter upp ytterligare mål ifråga om funktion, exteriör och hälsa i övrigt.

Liknande rimliga och genomförbara handlingsplaner kan formuleras för alla aktuella egenskaper. Syftet är ju att strategin utformas efter vad varje ras specifikt har behov av. Exteriör kan t ex vara särskilt viktigt för de raser som ligger i riskzonen för abnormiteter. Inom andra kan det t ex vara angeläget att höja andelen mentalbeskrivna individer o s v. Ser man till de mer övergripande målen kan ett sådant vara t ex att flytta rasen från en dyr premiegrupp hos försäkringsbolagens till en billigare, d v s göra den en premiegrupp friskare.

Glöm inte att göra upp en realistisk tidsplan, 5-10 år är ofta lagom. I annat fall riskerar arbetet antingen att bli för snabbt och ogenomtänkt gjort eller, om tiden är alltför generöst tilltagen, att rinna ut i sanden.

Tänk också på vad som är positivt inom den egna rasen och som är viktigt att värna om!

Hur vet vi vad som ska prioriteras?

Svaret på den frågan är enkelt: Hundens hälsa och välbefinnande ska alltid prioriteras.

Hur vet vi att vår plan är realistisk och genomförbar?

Svenska Kennelklubbens Avelskommitté, AK, är klubbarnas rådgivare och bollplank under arbetets gång. En aktiv dialog och samtal mellan de klubbfunktionärer som jobbar med strategin även utöver ras- och klubbgränser är naturligtvis värdefull. AK anordnar regelbundet avelsrådskonferenser och utbildningar som är utmärkta tillfällen till att utbyta erfarenheter.

Hur ska arbetet organiseras?

Det är viktigt att ambitionsnivån för strategin anpassas till klubbens resurser. Eftersom alla klubbar har varierande förutsättningar kommer arbetet att se ut på olika sätt. Somliga klubbar har så pass många aktiva funktionärer att arbetet kan delas upp och fördelas. I andra tvingas en liten skara verka efter bästa förmåga.

Arbetet kan förslagsvis pågå i etapper. Arbeta först fram en stomme och hämta sedan in uppfödarens och hundägarens synpunkter. Utarbeta sedan nästa version o s v. Förankra och för en kontinuerlig dialog med klubbens medlemmar.

För de raser där det pågår en alltför liten population endast pågår en mycket begränsad avel eller ingen alls, kommer AK att utarbeta standardförslag till avelsstrategi.

Hur får man alla med på strategin?

Det är viktigt att det förs en diskussion och debatt inom rasen. Det är inte bara uppfödare som bör komma till tals. Även hanhundsägare och valpköpare kan bidra med såväl kunskap som åsikter. Klubbtidningen är ett viktigt forum, avelskonferenser ett annat. Många klubbar lyckas anordna både attraktiva och trevliga konferenser med stor uppslutning. Ta del av deras erfarenhet.

Det ska understrykas hur angeläget det är att den rasspecifika avelsstrategin förankras hos medlemmarna, lämpligen på ett årsmöte.

En färdig avelsstrategi sänds via specialklubben till SKK:s Avelskommitté som fastställer strategin.

Sammanställt av Åsa Lindholm efter uppdrag av SKKs Avelskommitté